

PROTI BURŽOÁZNEMU NACIONALIZMU

Prežitky buržoáznej ideológie slúžia u nás — ako sa to už uviedlo v referátoch — kulactvu a zvyškom mestskej buržoázie v ich boji proti socialistickým silám a za obnovenie kapitalizmu v našej vlasti. Vo vedomí našich ľudí ich pestuje aj propaganda imperialistických síl v zahraničí. Tieto prežitky narušujú jednotu ľudu, ubíjajú jeho sily, iniciatívu a sebavedomie v boji za socializmus a mier.

Spoločenská prax ukazuje, že dnes na Slovensku našim najnebezpečnejším nepriateľom v ideologickej oblasti je buržoázny nacionalizmus, ktorý desaťročia pestovala vo vedomí nášho ľudu slovenská buržoázia a najmä ľudáci klérofašisti. Keď hovorím, že je dnes buržoázny nacionalizmus našim najnebezpečnejším nepriateľom, nemyslím len na jeho rozšírenosť, ale najmä na to, že je namierený *proti základom nášho života*, proti základom našej ľudovodemokratickej vlasti. Prečo? Preto, lebo je namierený proti medzinárodnej solidarite proletárov, proti proletárskemu internacionalizmu, proti priateľstvu národov. Ten, kto vyvracia dnes u nás idey proletárskeho internacionalizmu, podkopáva základy nášho zriadenia. Veď všetko čím žije dnes náš ľud — ako sa hovorí aj v *Zpráve ÚV KSČ X. sjazdu KSČ* — dosiahlo sa vďaka boju medzinárodného proletariátu na čele s jeho prvou údernou brigádou — so Sovietskym sväzom. Buržoázny nacionalizmus rozbíja aj zväzok národov a národnostných skupín našej krajiny, ktorý — spolu so zväzkom robotníkov a roľníkov — spočíva v základe nášho ľudovodemokratického zriadenia. A či môže byť niečo nebezpečnejšie ako táto činnosť, dnes, keď v západnom Nemecku oživa nemecký militarizmus, nepriateľ našej nezávislosti a národnej slobody? **Isteže nie!**

Preto strana ukladá svojim členom bojovať proti buržoáznemu nacionalizmu vlastného národa a očakáva aj od nás, filozofických pracovníkov na Slovensku, že sa zapojíme do tohto boja. Preto nemožno súhlasiť ani s náhľadmi, s ktorými sa stretávame aj v našich radoch a podľa ktorých sa proti nacionalistickej ľudáckej ideológii bojuje v takej miere preto, aby sa zabudlo na škodlivosť čechoslováckej, agrárnickej ideológie.

Zasadnutie ÚV KSS v decembri minulého roku nás upozornilo, že dnes na Slovensku pôsobí najmä slovenský buržoázny nacionalizmus, potom buržoázny nacionalizmus maďarský a ukrajinský.

Slovenský buržoázny nacionalizmus prejavuje sa najmä vo vzťahu k českému národu, v snahe izolovať slovenský ľud od vyspelejšej českej robotníckej triedy a presvedčiť ho, že nepotrebuje už pomoc z Čiech. Ďalej sa prejavuje v narušovaní hospodárskej jednoty republiky, v snahe izolovať slovenskú inteligenciu od českej inteligencie, pripisovať nedostatky v ústredných štátnych orgánoch českej národnej povahy. Za protičeské štvanie skrývajú často naši odborníci svoju neodobnosť. Hoci sú teda niektoré prejavy slovenského buržoázneho nacionalizmu nové, jeho podstata je už dávno známa: separovať slovenský ľud od vplyvu českých pokrokových spoločenských síl, spomalit napredovanie Slovenska. Voči maďarskému a ukrajinskému ľudu v ČSR prejavuje sa slovenský buržoázny nacionalizmus v nedostatočnej pomoci Slovákov týmto národnostným skupinám pri zbavovaní sa ich uzavretosti.

Maďarský buržoázny nacionalizmus prejavuje sa zase v snahe izolovať maďarských pracujúcich od politického diania v republike, v snahách nacionalistov

využiť maďarské kultúrne spolky pre nejaké „celonárodné“ ciele, prejavuje sa v udúšaní triedneho boja v rámci národnostnej skupiny atď. Podobné sú aj prejavy ukrajinského buržoázneho nacionalizmu. Aj ukrajinskí nacionalisti usilujú sa nahovoriť ukrajinskému ľudu, aby riešil svoje problémy v spolupráci s vlastnou buržoáziou a nie s pracujúcimi ostatných národností. Balamutia okrem toho ukrajinský ľud reakčnou požiadavkou autonómie.

V každom prípade ideológia buržoázneho nacionalizmu slúži rozbíjaniu jednoty ľudu v republike, otupovaniu triedneho boja a spomaľuje vývoj našej krajiny k socializmu.

Domnievam sa, že filozofickí pracovníci na Slovensku majú bojovať proti buržoáznemu nacionalizmu na dvoch úsekoch: pri organizovaní svojej činnosti a vo vlastnej vedeckej tvorbe.

Pri organizovaní našej vedeckej činnosti považujem za najvýznamnejšiu úlohu spoluprácu medzi českými a slovenskými filozofickými pracovníkmi. V organizovaní tejto spolupráce sa už urobili prvé maličké kroky: FÚ SAV koordinuje svoje plány s plánmi českých filozofických pracovníkov, českí filozofi boli prednášať na našej filozofickej fakulte atď. Treba však, aby sa táto spolupráca v budúcnosti rozvíjala nielen do šírky, ale najmä do hĺbky a aby bola čo najkonkrétnejšia. Iste bude len na osoh našej filozofie, keď sa napr. na našich diskusiách o dôležitých problémoch z dialektického a historického materializmu a dejín filozofie zúčastnia v budúcnosti aj českí filozofickí pracovníci atď. Veď si zoberme len taký výskum a spracovanie dejín slovenskej filozofie. Nie sú ani mysliteľné bez tejto spolupráce. Vyžaduje ju sám predmet výskumu: bratské spolunažívanie oboch našich národov a vzájomné kultúrne vplyvy v minulosti. A v našej konkrétnej vedeckej práci, pri riešení našich páličivých problémov sa všetci najlepšie presvedčíme, ako sa navzájom potrebujeme.

A teraz slovo — dve o našom boji proti buržoáznemu nacionalizmu vo vlastnej vedeckej tvorbe. Myslím, že s našimi výsledkami v tejto oblasti nemôžeme byť spokojní. Našou vedeckou tvorbou sme doteraz málo prispeli k výchove ľudu v duchu proletárskeho internacionalizmu a socialistického vlastenectva. Nemožno povedať, že by sa o týchto otázkach nebolo písalo. No písalo sa málo, nie dosť hlboko a cieľavedome a čo je najhoršie, *nepísalo sa tvorivo a v spätosti so spoločenskou praxou*. Najčastejšie sa písalo o histórii slovenského buržoázneho nacionalizmu, o jeho škodlivosti v minulosti. O súčasných prejavoch buržoázneho nacionalizmu hovoria naše práce všeobecne alebo omieľajú už známe príklady z prejavov našich stranických a štátnych činiteľov. Preto máme malý podiel na úspechoch, ktoré sa u nás doteraz dosiahli v boji proti buržoáznemu nacionalizmu. Nestáli sme na čele, ale skôr na chvoste v tomto boji. Takáto situácia vyplývala bezpochyby i z kádrového stavu v našej filozofii. No nielen z toho. Aj z našej odtrhnutosti od života, z toho, že sme sa doteraz nesústredovali vo svojej práci na to, čo od nás žiada život. Neboli sme dosť stranícki, hoci sme sa už veľa narečnili a napísali proti objektivismu.

Každodenný život, skúsenosti straníckej propagandy svedčia o tom, že v boji proti buržoáznemu nacionalizmu nestačí iba teoretické vysvetľovanie buržoázneho nacionalizmu ako spoločenského javu, iba jeho kritika, ale že sa treba sústrediť na tzv. kladné formy boja proti buržoáznemu nacionalizmu. To znamená, že treba na pokrokových tradíciách vychovávať náš ľud v duchu národnej hrdosti, osvetľovať mu jednotu našich národov ako historickú nutnosť, ako skutočnosť, ktorá sa rodila stáročiami, presvedčať ho, že je ČSR jedinou prirodzenou základňou spo-

ločenského života dvoch našich príbuzných národov, že bez SSSR nie je mysliteľná naša národná sloboda a nezávislosť, náš všestranný rozkvet.

Z toho vychádzal K. Bacílek, keď vo svojom predvolebnom prejave vyzval vedeckých pracovníkov, aby prispeli k výchove československého ľudu v duchu socialistického vlastníctva tým, že vyzdvihnú prvky boja ľudových mäs a prehodnotia všetko to spoločne v živote našich národov, čo ich v minulosti zblížovalo.

Pre filozofických pracovníkov na Slovensku z toho vyplýva, aby vo svojich prácach preskúmali a ukázali najmä to, ako prúdili v minulosti k nám pokrokové idey z Čiech, idey protifeudálneho a národnooslobodzovacieho boja, idey víťazného socializmu v poslednej dobe. Túto úlohu môžeme vo veľkej miere splniť v práci na pripravovaných kapitolách z dejín slovenskej filozofie, takže tieto budú vychovávať nielen v duchu národnej hrdosti, ale aj v duchu internacionalizmu.

No i pri tejto práci budeme musieť mať vždy na pamäti, že marxistický výklad dejín znamená predovšetkým pravdivý výklad, že naša straníckosť znamená pravdivosť. Bude treba hneď v začiatkoch odsúdiť každý pokus o idealizovanie našich dejín, nedovoliť, aby sa v idealizovanej forme vyzdvihovali aj také česko-slovenské zväzky v minulosti, ktoré vytvárali reakčné triedy našich národov a ktoré boli namierené proti spoločenskému pokroku. Veď v opačnom prípade by sa náš boj proti buržoáznemu nacionalizmu zvrhol vo svoj protiklad. Zdôrazňujem to najmä preto, že u nás nie sú ešte ojedinelé sklony preceňovania a idealizovania liberálnej buržoázie a podceňovania revolučného prúdu, ľudových mäs v našich dejinách, prípady buržoáznacionalistického vysvetľovania javov v našej minulosti.

Pri výskume ideologických prúdov v období protifeudálneho boja nášho ľudu v prvej polovici minulého storočia prestupujeme napr. až primnoho okolo jednotlivých postáv, ktoré sa v boji proti poddanstvu nedostali ďalej od požiadavky výkupu poddaných. Nepristúpili sme však doteraz k hlbšiemu výskumu protifeudálnej ideológie dôsledne revolučných roľníckych mäs, ktorá sa odráža najmä v náhľadoch Janka Kráľa. Či snáď nie je ideologickým prejavom verejné vyhlásenie roľníka Karlíka v Liskovej v tomto období: „Dobre nám nebude, kým všetkých pánov nepobijeme do nohy...“ Alebo vyhlásenie Ondreja Cvika z Rybár, ktorý pred celou obcou vyhlásil, že pánov treba vyhubiť od prvého podžupana po slúžnych, kňazov i notárov. Podľa všetkého vyznali sa títo drobní ľudia dosť dobre aj v riešení sociálnych javov, keď si rovnosť v spoločnosti nevedeli predstaviť bez hospodárskej rovnosti. Myslím, že keby naša strana ako opravdová predstaviteľka ľudu nebola desaťročia nadväzovala práve na tieto tradície, keby nebola bila pánov, ale iba prosila, sotva by bola splnila svoju historickú úlohu. A my na tieto tradície občas zabúdame. Možno trpíme kultom osobnosti aj vzhľadom na minulosť. Pri výskume tejto ideológie by sme sa presvedčili, že slovenský ľud uvažoval veľmi internacionalisticky, keď sa bil za slobodu. Spájal sa proti pánom s utláčanými všetkých národností, s ktorými žil spoločne v Rakúsku.

Na čo máme poukazovať vo vzájomných vzťahoch Čechov a Slovákov z konca minulého a zo začiatku tohto storočia, upozornil nás už K. Bacílek v spomínanom prejave. Filozofických pracovníkov sa týkajú jeho slová: „Treba znovu preskúmať, aký vplyv malo pôsobenie českých sociálnych demokratov na rozvoj a vznik socialistického uvedomenia medzi slovenskými robotníkmi.“ Najsvetlejšiu, najpodstatnejšiu stránku česko-slovenských vzťahov, skutočne demokratickú líniu v česko-slovenskej vzájomnosti predstavujú v tomto období skutočné vzťahy medzi českou a slovenskou robotníckou triedou a nie vzťahy medzi českou a slovenskou liberálnou buržoáziou. Najmä politické a ideologické vzťahy medzi *pracujúcimi našich*

národov slúžili spoločenskému pokroku. Veď výsledkom boja pracujúcich našich národov, roznieteného slávnym Októbrom, bol aj vznik ČSR, ktorá — hoci bola buržoáznodemokratická — mala veľký význam pre národný a sociálny rozvoj Slovenska. Preto ak chceme podať pravdivý obraz tohto obdobia dejín našich národov, musíme vyzdvihovať to, že český kotlár F. Tupý pomáhal slovenskému robotníctvu vydávať prvé slovenské robotnícke časopisy a bojovať za sociálne a národné práva, že im Borek pomohol vydať v slovenčine *Komunistický manifest*, že ich učil socialistickej mravnosti atď. A nebudeme vyzdvihovať to, že Masaryk pomáhal hlasistom vydať Hlas, že otravoval slovenskú inteligenciu kozmopolitizmom, svojou škodlivou humanitou, že učil slovenskú inteligenciu nenávidieť revolučné hnutie ľudu a bojovať proti nemu. I tu však musíme pracovať stranicky, s citom, aby sme neupadli do idealizovania českého sociálnodemokratického oportunitizmu.

Vyzdvihovanie svetlých stránok vo vzájomných vzťahoch našich národov v dejinách, obracanie pohľadu do minulosti rozhodne nesmie potlačiť do úzadia našu teoretickú prácu v oblasti národnostnej otázky, socialistickeho vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu. No rôzne teoretické problémy budeme musieť riešiť konkrétne, v tesnej súvislosti so životom, s každodennou praxou, aby teória osvetľovala cestu praxi, a nie abstraktne, dogmaticky.

Naši pedagógovia a stranickí propagandisti by napr. iste s radosťou privítali prácu o takom bežnom, historickomaterialistickom pojme, ako je „vlasť“. Veď buržoázna výchova desaťročiami otravovala vedomie našich ľudí nesprávnym vysvetľovaním vlasti a vlastenectva. Vlasť sa vysvetľovala najmä ako lipnutie na určitom území. Na škodlivosť takéhoto úzkeho chápania vlasti nás upozornil aj X. sjazd KSČ. Takéto vysvetľovanie vlasti a vlastenectva vyhovovalo v minulosti najmä imperiaľistom, túžiacim po rozširovaní svojich území na úkor iných krajín, po rozširovaní „životného priestoru“. Tvorivá a konkrétna práca o tom, že je vlasť — ako hovorí Lenin — sociálnym a kultúrnym prostredím československého človeka a nie iba územím, kde tento žije, že vlastenectvo znamená predovšetkým lásku k ľudu a úsilie o jeho dobro, by iste pomohla pochopiť aj našim maďarským a ukrajinským spoluobčanom, že je ich vlasťou ČSR a že majú byť československými vlastencami. Len analýzou a zovšeobecňovaním materiálu z každodenného života možno presvedčiť občana našej krajiny, že zveľadovanie a obrana ľudovodemokratickej vlasti je životnou potrebou každého z nás.

V prácach o otázkach socialistickeho spriemyselňovania Slovenska, o našej kultúrnej revolúcii atď. neustále zdôrazňujme, že národnostná otázka je predovšetkým sociálnou otázkou. Lebo napriek všetkému sa doteraz často zabúda na túto skutočnosť. Veď aj medzi vedeckými pracovníkmi sa možno stretnúť ešte s náhľadmi, že by nejaké iné štátoprávne postavenie Slovenska v ČSR, aké má Slovensko dnes, prispelo k nadšenejšej budovateľskej práci slovenského ľudu. Slováci vraj ešte stále nevidia, že pracujú pre seba. Filozofi s právnikmi by mali dať pádnu odpoveď na tieto náhľady. O aktuálnosti riešenia tohto problému svedčí aj referát K. Bacilka, v ktorom sa hovorí o nesprávnom chápaní poslania SNR, o jej podceňovaní. Doteraz sme často zdôrazňovali škodlivosť preceňovania národnostných zvláštností. Dnes by sa hádam malo zdôrazniť aj to, že aj podceňovanie národných zvláštností je škodlivou chorobou marxistu. Lenin vraví: „Preskúmať, preštudovať, vyhľadať, vytušiť, podchytiť to národno-osobité, národno-špecifické, čo v každej krajine vedie k vyriešeniu jednotnej medzinárodnej úlohy...“ Treba pamätať na túto Leninovu radu.

Dovoľte mi nakoniec znovu zdôrazniť, v čom vidím hlavnú podmienku nášho úspechu v boji proti buržoáznemu nacionalizmu, vo výchove nášho ľudu v duchu proletárskeho internacionalizmu a socialistického vlastenectva. Vidím ju predovšetkým v spätosti našej teoretickej práce s praxou, s každodenným životom. Narušovanie jednoty teórie a praxe vedie filozofického pracovníka k tomu, že sa v teoretickej práci stáva dogmatikom, že nevie pracovať s nadšením, lebo nevidí zmysel svojej práce. Ak je takýto pracovník charakterný, cíti sa v spoločnosti zbytočným, znechuteným. Cíti sa takým preto, že nikto nesiahá po výsledkoch jeho práce. A ak je krátkozraký, dokáže sa ešte sťažovať na nepochopenie ľudu, na malý dopyt po vydaniach jeho prác atď. Ak sa považujeme za marxistických filozofov, nedivajme sa na našu filozofiu ako na prázdnu, samoúčelnú hru s pojмами, ale ako na nástroj prestavy sveta, nepovažujme sa za milovníkov múdrosti, ale za bojovníkov o lepší život, hoci je toto druhé aj menej pohodlné.

Pri potieraní buržoázneho nacionalizmu je odtrhnutosť od života, dogmatizmus v teoretickej práci nebezpečný najmä preto, že nám znemožňuje postrehnúť nové prejavy tejto buržoáznej ideológie, ktoré prináša život, a účinne proti týmto prejavom bojovať. Ak nebudeme späť so životom, s politickým a ideologickým bojom strany, nedokážeme správne vyzdvihnúť ani tie svetlé stránky vo vzájomných vzťahoch našich národov v minulosti, o ktorých už bola reč. Veď aj minulosť potrebujeme poznať pre prítomnosť, pre prítomný spoločenský zápas. Súdruh Révai vo svojej práci *Marx a maďarská revolúcia* píše: „K štúdiu veľkého zlomu v maďarskej revolúcii roku 1848 došlo teda pri diskusiách, ktoré sa rozvinuli okolo revolučného robotníckeho hnutia, okolo politickej línie strany. Otázok uhorských dejín sme sa dotkli nie ako pozorovatelia ex post, ale ako účastníci bojov prítomnosti. A myslíme, že len na tomto základe sa možno priblížiť k ideálu historickej objektivity. Len bojovník môže porozumieť bojovníkom.“ Myslím, že by sme na túto pravdu mali pamätať vždy pri hodnotení našej minulosti.

S. Novotný na zasadnutí ÚV KSČ v decembri minulého roku povedal: „Stranícke orgány a stranícki pracovníci by sa mali opierať o aktív vedeckých a výskumných pracovníkov, sledovať a poznať výsledky vedeckej práce, využívať tieto práce — ako aj vedeckých pracovníkov samých — v širšej miere v ideologickej práci strany.“ Isteže plnenie tejto smernice prospeje nielen ideologickej práci strany, ale najmä slovenskej filozofii. Privedie nás ešte bližšie k životu.

IVAN SVITÁK

O VÉDECKO-ATHEISTICKÉ PROPAGACI

Neznalosť theoretických základů činnosti strany dělnické třídy, nechápání marxismu-leninismu vede také v otázkách atheistické propagace k nesprávným závěrům. Komunisté, kteří si nedovedou správně vysvětlit, co je náboženství a jaké jsou cesty jeho překonání, upadají do různých chyb, úchylek v poměru k náboženství. Opovrhování teorií, úzké, prakticistické pojetí denní politické práce takových komunistů nutně vede ke zkreslování línie strany, k nedbání leninské cesty boje s náboženskými přežitky, k sociáldemokratismu. V současné době se setkáváme mezi našimi propagandisty s několika hlavními projevy sociálnědemokratického zkreslování politické línie strany v poměru k náboženským přežitkům.

Nejškodlivějším a nejrozšířenějším je názor, jako by boj s přežitky nebylo